

Grenzen aan de groei?

Permacultuur als economisch model

Vijftig jaar geleden kwam de Club van Rome met het alarmerende rapport *Limits to Growth*. Daarin publiceerde een groep wetenschappers van het MIT (Massachusetts Institute of Technology) de bevindingen van hun computersimulatie van de gevolgen van onveranderde wereldwijde groei. Ze keken daarbij naar vijf factoren: wereldbevolking, voedselproductie, uitputting van niet-hernieuwbare bronnen, industriële productie en vervuiling.

AUTEUR WOLMET BARENDREGT
Wolmet Barendregt is permaculturiste en adviseur duurzaamheid bij Facet.

Als de groei van deze factoren onveranderd zou doorzetten, zou de Aarde deze groei binnen honderd jaar niet meer kunnen dragen, constateerden ze. Als gevolg daarvan zouden we op dat moment een tamelijk abrupte afname van zowel de bevolking als de industriële capaciteit zien. Toch constateerden de wetenschappers ook dat het mogelijk is om de trends om te buigen tot een stabiele ecologische en economische situatie waarbij alle mensen op Aarde voldoende materiële welvaart kennen en zich volledig kunnen ontplooiën.

Nog steeds actueel

In zijn boek *Wat we toen al wisten: De vergeten groene geschiedenis van 1972* blikt hoogleraar Geert Buelens terug op het jaar waarin dit rapport van de Club van Rome uitkwam en wat er daarna gebeurd is. Zo was toen al bekend dat er plastic in de ingewanden van vissen gevonden werd. Ook Ugo Bardi kijkt in zijn boek *The Limits to Growth Revisited* terug naar de bevindingen van het originele rapport en onderzoekt zowel de wetenschap als de polemiek rond dit werk. Hij constateert dat vooral economen zowel de methodes als de conclusies van het rapport meer dan

↑ Statiegeldpotten klaar om retour te gaan.

Foto: Wolmet Barendregt

↑ Het groendak in de zomer geeft verkoeling en bergt water.

dertig jaar lang gemarginaliseerd hebben, maar dat de boodschap van het rapport nog steeds actueel is. Dat wil niet zeggen dat alle voorspellingen in het rapport onverkort zijn uitgekomen. Technologische doorbraken hebben bijgedragen aan de winning van steeds meer grond- en brandstoffen en een hogere voedselproductie dan de modellen voorzagen. Ook nam de armoede wereldwijd af en leden minder mensen honger. Toch blijft de kernboodschap van het rapport overeind: als we doorgaan op het huidige pad van groei, zullen we in de problemen raken omdat we de planetaire grenzen overschrijden.

Als we doorgaan op het huidige pad van groei, zullen we in de problemen raken

Nieuw economisch model

Met onder andere het werk van econoom Kate Raworth zijn economen dit meer en meer gaan inzien. Raworth stelt een nieuw economisch model voor de 21^e eeuw voor. Een model waarin we de economische theorieën van de 19^e en 20^e eeuw, gebaseerd op groei van het BNP, achter ons laten. In plaats daarvan kijken we naar het ambitieuze doel dat de wetenschappers achter het originele rapport van de Club van Rome al stelden: het binnen de grenzen van deze planeet vervullen van de behoeftes van ons allemaal. Om dit doel te bereiken moeten we groei van het BNP als onbelangrijk zien, en moeten we af van de ideeën dat de markt efficiënt is, de staat incompetent, huishoudens volgzzaam, en dat het individuele belang het collectieve automatisch overtroeft. In plaats daarvan moeten we inzien dat de economie een complex systeem is waarin we niet aan simpele knoppen kunnen draaien, maar ook dat mensen in wezen sociaal zijn en zich aanpassen. Alleen door een goed doordacht ontwerp van de maatschappij dat begint bij een écht eerlijke verdeling van de welvaart, komen we af van extreme welvaartsverschillen. Dit betekent dat iedereen gelijke toegang tot land en ondernemingen moet hebben, maar ook de mogelijkheid moet hebben om geld te genereren. Als laatste moeten we gaan inzien dat toenemende welvaart niet vanzelf zal leiden tot een beter milieu. Meer welvaart zorgt namelijk vooral voor een toenemende industrie die altijd meer vervuiling veroorzaakt. Alleen een volledig circulaire economie waarin mensen een wezenlijk deel zijn van het regeneratieve proces, kan hier een einde aan maken.

Een toekomst binnen de grenzen

Het doel dat Raworth stelt, sluit naadloos aan bij het doel van permacultuur om op duurzame wijze te voorzien in de algemene behoefte aan voedsel, drinkwater, energie, huisvesting en sociale verbinding. Ook de manier waarop Raworth denkt dat dit kan, komt dichtbij de principes zoals we die ook kennen in de permacultuur: *zorg voor de Aarde, zorg voor de mens, en eerlijk delen*. Deze link tussen permacultuur en het einde aan de groei wordt expliciet gelegd door Samuel Alexander, docent aan de universiteit van Melbourne. Alexander doet onderzoek naar de economische, politieke en culturele uitdagingen van het leven binnen de limieten van een eindige planeet. Het mooie aan Alexanders werk is dat hij ook een voorstelling probeert te schetsen van het leven in een ontgroeiende (*degrowth*) economie. Dit leven hoeft niet te bestaan uit ontberingen, zoals sommige critici beweren. In plaats daarvan richten we ons zoveel mogelijk op lokale economieën, waardoor de CO₂-intensieve wereldhandel verminderd kan worden en we tegelijk minder afhankelijk worden van deze handel in tijden van onzekerheid. We zullen minder, en alleen hernieuwbare, energie gaan gebruiken door ons te richten op wat er echt nodig is voor iedereen, in plaats van te streven naar de huidige energie-intensieve manier van leven van de rijkste consumenten. Maar we zullen ook minder gaan werken en ons meer gaan richten op vrije tijd en het zelf maken en repareren van producten. Hiermee creëren we niet alleen vrijheid, maar ook een andere manier van welvaart. Deze welvaart bestaat uit de voldoening van het creatief bezig zijn en de uitdaging van het scheppen van een nieuwe wereld. We zullen veel meer ons eigen voedsel produceren, aangevuld met voedsel van lokale boeren die met de natuur meewerken. Hiermee bieden we de boeren en onszelf ook een weg uit de huidige stikstofcrisis. Door intensivering van de deel- en ruileconomie verminderen we de behoefte aan grondstoffen, en scheppen we tegelijk sociale cohesie. Dit alles speelt zich af in een wereld waar dit nieuwe verhaal naast het oude verhaal staat. De bestaande infrastructuur zullen we bijvoorbeeld niet met de grond gelijk maken om nieuwe energiezuinige steden te kunnen bouwen. David Holmgren, bekend Australisch permacultuurst, pleit er dan ook voor om bestaande buitenwijken energiezuiniger, productiever en waarschijnlijk dichter bewoond te maken.

Een rijk leven

Dat dit geen onrealistisch toekomstbeeld is, ervaar ik in mijn eigen leven. Als gezin van drie hebben we geen auto, wat ervoor zorgt dat we het meeste op de fiets doen of met het openbaar vervoer. Als we écht een auto nodig hebben, huren we een elektrische auto bij een collectief. Onze groente komt van een lokale, ecologische boer die met weekpakketten werkt. De groenten die we zelf wat minder graag eten (sla), brengen we naar onze burens die hier toevallig dol op zijn. Kruiden komen veelal uit onze eigen tuin, die tegelijk een paradijs is voor amfibieën, vogels en insecten. Mijn man en ik werken allebei maximaal 32 uur per week, en vaak nog veel minder. Kleding komt voor het grootste gedeelte uit de tweedehandswinkel of uit de kledingtas. Deze kledingtas is een initiatief waarbij bijna honderd mensen kleding die ze niet meer gebruiken, in een tas stoppen. Iedereen mag

Meer welvaart zorgt voor een toenemende industrie die altijd meer vervuiling veroorzaakt

zoveel in de tas doen of eruit halen als hij of zij wil, en geeft de tas door aan de volgende persoon op de lijst. Mijn man heeft een tweedehandse naaimachine aangeschaft om zelf kleine reparaties uit te kunnen voeren. Boodschappen doen we bij een online winkel voor verpakkingsvrije producten in statiegeldpotten. Als we toch naar de lokale supermarkt gaan, proberen we producten te kiezen die bijna over de houdbaarheidsdatum zijn, en brood halen we meestal bij een van de bakkers die meedoen aan een initiatief om verspilling tegen te gaan. Gereedschap lenen we van de burens of kopen we tweedehands, net als andere duurzame goederen. Ons huis hebben we volledig geïsoleerd, we hebben zonnepanelen, een zonneboiler en een groendak. Maar ... het is wel te groot. De volgende stap is verhuizen naar een kleiner huis. Dan kan een deel van de meubelen ook weer mooi doorverkocht of weggegeven worden.

Worden wij hier ongelukkig van? Integendeel! De enige frustratie die wij ervaren, is dat we af en toe met een meewarige blik worden aangekeken. Hopelijk verandert dat ooit nog, want zoals Alexander het zo pakkend zegt: "Ik presenteer deze ideeën niet met de illusie dat ze door iedereen makkelijk geaccepteerd zullen worden. De ideologie van groei heeft onze samenleving nog stevig in zijn macht. Toch ben ik ervan overtuigd dat ontgroeien het meest coherente raamwerk voor het begrijpen van onze netelige positie is, en de enige wenselijke weg uit deze situatie. Het alternatief is om onszelf dood te consumeren onder de valse vlag van 'groene groei', wat geen verstandige economie is."

Alexander, S. (2017). *Wild Democracy: Degrowth, Permaculture, and the Simpler Way*. Simplicity Institute Publishing.

Alexander, S. (2014, 1 oktober). *Life in a 'degrowth' economy, and why you might actually enjoy it*. theconversation.com

Bardi, U. (2011). *The Limits to Growth Revisited*. Springer Publishing.

Buelens, G. (2022). *Wat we toen al wisten*. Querido.

Meadows, D.H., Randers, J., Meadows, D.L., & Behrens, W.W. (1972). *The Limits to growth: A report for the Club of Rome's Project on the Predicament of Mankind*. Universe Books.

Raworth, K. (2017). *Doughnut Economics: Seven Ways to Think Like a 21st-Century Economist*. Random House Business.